

Nr 527

Av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut.

I proposition nr 167 till innevarande års riksdag föreslås lag om förlängning av vissa servitut. Därvid avses sådana servitut, som omfatta rätt till skogsfång och mulbete inom Norrland, vilka äro begränsade till viss tid, minst 15 år, eller till ägarens livstid. Förlängning av sådana servitut har tidigare skett till ingången av 1960. Förslaget innebär att dessa servitut och andra sådana, som utlöpa före år 1970, skola gälla till ingången av detta senare år. Undantag göres för bl. a. det fall, där servitut icke längre utövas eller den servitutsberättigade fastigheten icke är taxerad som jordbruksfastighet.

Genom ägostyckningsinstitutets införande i 1896 års jordlagstiftning släpptes fastighetsbildningen fri på ett sätt som avgörande bröt mot tidigare normer. I samband med trävarubolagens förvärv av jord och skog, som då hämningslöst tog fart, åstadkoms en rad av ägostyckningar, som inte på egen mark hade tillgång till bete och skogsfång ens i något så när erforderlig omfattning. De ständiga servituten, avseende sådana rättigheter på stamfastighetens mark, inneburo att man dock stod kvar vid kravet på viss livsduglighet för avstyckade fastigheter. De på viss tid — ofta femtio år — ställda servituten utgöra i försvagad form en anslutning till samma hävdvunna åskådning.

När genom särskild lagstiftning dessa tidsställda servitut förlängdes år 1946 underströk dåvarande jordbruksministern (prop. 355/1946) de vägande skäl som talade för att dessa servitut bevarades eller ersattes med annan, inte sämre förstärkning. Statsrådet framhöll, att ägarna av de fastigheter, till vilkas förmån servituten gälla, i allmänhet befinna sig i mycket knappa ekonomiska omständigheter. Servitutens upphörande skulle därför få till följd att dessa fastighetsägares redan nu bekymmersamma ställning ytterligare förvärrades. Det var därför påkallat att åtgärder för att trygga fastighetsägarens behov av de nyttigheter servituten avse nu komma till stånd.

Dessa vägande synpunkter torde fortfarande vara av avgörande värde.

Målsättningen angavs i propositionen av statsrådet vara den, att sådana servitutsberättigade fastigheter, som för sitt bestånd nu äro och kunna förväntas bli i behov av skogsprodukter och bete, skulle tryggas i detta hänseende. Bedömandet gäller sålunda icke fastigheten i och för sig och om den passar in i det ena eller andra mer eller mindre tillfälliga rationaliseringsschemat, utan om den för att över huvud taget kunna bestå behöver

husbehovsvirke, bränsle och bete. Statsrådet finner det kanske närmast till hands liggande medlet vara att genom lagstiftning göra det möjligt att med erforderlig skogs- och betesmark komplettera sådana servitutsberättigade fastigheter. Däremot anmärktes endast att det skulle ge dessa fastigheter en förmånsställning före andra i snarlik situation. Därför borde man för *närvarande* begränsa sig till att förlänga de ifrågavarande servitutens bestånd.

Innebörden härav är att servituten borde förlängas i avvaktan på att effektiva åtgärder vidtages för att genomföra en mera allmän förstärkning av jordbruk av denna typ. Förlängningen är uppenbarligen icke avsedd som ett självändamål — en galgenfrist — utan som en åtgärd för närvarande för att hjälpa och i sin mån bidra till att bevara dessa fastigheter.

Det må inte förtyckas innehavarna av dessa fastigheter och rättigheter om de uppfattat uttalandet i propositionen som en utfästelse för framtiden. Denna uppfattning endast stärkes av den underborgen, som riksdagen i sammanhanget tecknade, då det i sammansatta andra lag- och jordbruksutskottens utlåtande står att läsa (nr 1: 1946): "Enligt utskottets mening bör målet vara att där så lämpligen kan ske genomföra marktilldelning — på frivillighetens väg eller genom lagstiftning."

Det är att observera att frågan om lämpligheten inte anknytes till om man dömer fastigheten som lämplig utan vid det förhållandet att kompletteringen kan ske, att det finns lämplig mark därför. När nu ytterligare förlängning av här berörda servitut sker, är väl huvudanledningen det allbekanta faktum, att det rent allmänt icke kunnat göras tillräckligt i fråga om den komplettering av jordbruk i olika avseenden som ställts i utsikt. Förutsättningarna liksom målsättningen kunna inte vara andra.

I propositionen i år göres emellertid en anmärkningsvärd inskränkning i tvenne hänseenden. Den ena syftar till att en sådan avstyckning som det här gäller blivit taxerad som annan fastighet än jordbruksfastighet. Som regel sker detta när fastigheten är förhållandevis bra bebyggd. Detta är dock knappast någon graverande omständighet, som bör beröva fastigheten anspråk på att få bibehålla tidigare åtnjutna rättigheter eller utfästelse för framtiden. Behovet av husbehovsskog och vedbrand minskas inte därav, utan det är närmast skatten som ökar. I prop. nr 162 s. 142 återges ett remissyttrande av länsstyrelsen i Älvsborgs län, avseende fastigheter, som taxerats såsom annan fastighet. Det framhålles att till denna kategori i regel kan hänföras fastighet, som vid normal hävd icke kan vinterföda mer än en ko och som saknar skogsmark i egentlig mening. Man har svårt att förstå varför innehavaren av sådan fastighet, vilkens läge ekonomiskt skildrats i propositionen år 1946, skall förmenas rätt till bete för ännu något djur eller tillgång till skogsfång.

Beträffande den ändring i lagen som avses för det fall, då servitutet inte längre utövas, annoteras med tacksamhet att statsrådet uttalar, att ett tillfälligt avbrott i tillgodogörandet av servitutsförmånerna givetvis inte medför att utövningen skall anses ha upphört. Likaså framhålles i propositionen att ej heller krav ställas på att fastigheten skall brukas av ägaren eller att sambruk med annan fastighet får förekomma. Det förefaller som om skäl tala för att frigöra rätten till servituten från vad ägaren gör eller inte gör och att i stället fästa avgörande betydelse vid servitutens betydelse för fastigheten, så att de motsvara vad som avsågs därmed, då fastigheten tillskapades, och fortfarande är av värde för fastigheten. Det är kanske i regel inte fråga om stora värden. De fastigheter som servituten åvila äro emellertid i regel i sådan hand och nyttjas i samband med industriell verksamhet o. s. v., att ett bevarande av den lille avstyckningsinnehavarens rätt synes skäligt och väl motiverat. När man vill beskära fastighetsägarens rätt till förmån för skogsbolagen innebär det ofta nog att från den som intet eller litet haver tages även det han har.

En konsekvens av att servituten förlängas måste vara att åtgärder äntligen skola åvägbringas, som medföra att en avlösning av skogs- och betesservituten kan ske genom skogskomplettering och stöd för anläggande av kulturbeten. Den verksamhet som bedrivits tidigare med stöd av det norrländska skogsproduktionsanslaget var en gång löftesrik, men löftena blevo tyvärr inte infriade. Frågan om förstärkningar med bete i samband med avlysning av skogsbete föranledde 1951 förslag från 1949 års ägofredsutredning. Såväl denna verksamhet som utvidgandet av en verksamhet i överensstämmelse med intentionerna för det norrländska produktionsanslaget ifrågasattes av 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning närmast i anknytning till förslagen i samarbete med skogsstyrelsen om stöd åt skogsbruksområden. Det förefaller som om en utveckling efter liknande linjer skulle kunna i hög grad befördra lösningen av de norrländska betes- och skogsfångsservitutens problem.

Under återopande av vad ovan anförts hemställas,

att vid förlängning av lag om giltighet av vissa skogs- och betesservitut fastigheternas behov av att rättigheterna bevaras beaktas i enlighet med vad i motionen sägs; samt

att avstyckningar som nu äro berättigade till servituten, för vilka de äro av värde, icke på grund av taxeringsmyndigheternas beslut (omtaxering till s. k. annan fastighet) berövas sin rätt och bringas i sämre ställning.

Stockholm den 3 november 1959

Ferdinand Nilsson
i Kungsängen

Nils-Eric Gustafsson
i Byske

Olof Pålsson